

بررسی تاثیر عوامل خانوادگی و اقتصادی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان راهنمایی (متوسطه)

سید علی حسینی اصل^۱، هاجر امین پور^۲

^۱ مدرس دانشگاه پیام نور

^۲ مدرس دانشگاه پیام نور

نام نویسنده مسئول:

هاجر امین پور

چکیده

پژوهش با هدف بررسی تاثیر عوامل خانوادگی، اقتصادی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می باشد. در این تحقیق تاکید بیشتری روی عوامل خارجی نظام آموزشی و پرورشی شده زیرا که بعضی موارد علل و عوامل خارجی از اهمیت بیشتری برخوردارند. عوامل خارجی نظام گاهی به شرایط محیطی و جغرافیایی، گاهی شرایط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و خانوادگی می باشد در این تحقیق نقش تعدادی از این عوامل بررسی میگردد. جامعه آماری دانش آموزان مقطع راهنمایی شهرستان رستم است. در انجام این تحقیق به صورت تصادفی ۱۰۰ نفر نمونه انتخاب شده که با استفاده از پرسشنامه تو ضیحی برای انجام تحقیق پس از پاسخگوئی، تمام نمونه انتخابی را با استفاده از نرم افزا spss مورد تجزیه و تحلیل کمی قرار داده و با استفاده از آزمون همبستگی تک متغیر پیرستون به بررسی فرضیه ها پرداخته شده است. این تحقیق بیانگر رابطه معنی داری بین میزان عوامل خانوادگی و اقتصادی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می باشد.

واژگان کلیدی: پیشرفت تحصیلی، تحصیلات والدین، شغل والدین، میزان درآمد والدین.

مقدمه

هر وقت که از تعلیم و تربیت سخن به میان می آید همه بر این باوریم که فرایند تعلیم و تربیت به مثابه مثلثی است که یک سوی آن خانه است و طرف دیگر آن مدرسه و ضلع سوم آن پاداش دانش آموز است. شرایط خاص مدرسه و چگونگی روابط عاطفی حاکم بر خانواده نقش بسزایی در رفتار تحصیلی و انگیزه پیشرفت دانش آموزان دارد. به عبارت دیگر حقیقت این است که کار نامه تحصیلی دانش آموزان حاصل تلاش آنها و عملکرد مشترک اولیاء و مربیان است. این مساله بخصوص در دوره ابتدایی بسیار اهمیت دارد تحقیقات متعدد نشان میدهد پیشرفت تحصیلی دانش آموزان که والدین آنها باسواد و آگاه هستند بیشتر است پس میتوان نتیجه گرفت که نقش والدین بخصوص اقتصاد خانواده و رفتار فرهنگی در پیشرفت تحصیلی آنها موثر بوده است. بنابراین راهنمایی تحصیلی فرزندان بسیار ضروری و نمی توان کار آموزشی و تربیت آنها را فقط به مدرسه و معلم محول کرد و از نقش تربیتی و اقتصادی خانواده غافل شد. مهمترین نقش والدین در هدایت تحصیلی ایجاد محیط آرام و مناسب برای مطالعه و انجام تکالیف است و همچنین ایجاد حس مسئولیت پذیری و داشتن نقش را در دانش آموزان تقویت می کند و با ایجاد شرایط مطلوب برای یادگیری و استفاده صحیح به هدایت فرزندان خود بپردازند. (نشریه ماهیانه آموزشی، ۱۳۷۱)

شاید بتوان گفت که مهمترین عوامل در شکل گیری نگرش دانش آموزان نسبت به تحصیل، خانواده است اینکه والدین با فرزندانشان و درس و تحصیل آنان چگونه برخورد میکنند و در الگوی تربیتی خود برای نوع رفتارهای آموزشی چقدر ارزش قائل میشوند، یکی از اجزاء اساسی در شکل گیری نگرش دانش آموزان که بتدریج فرزند آنها نیز نگرش منفی به درس و تحصیل پیدا خواهد کرد. بسیاری از اولیا باتوجه به خاطرات ناخوشایند و منفی که احتمالاً از دوران محدود تحصیلی خود دارند در مقابل مدرسه حالت دفاعی یا پرخاشگرانه به خود می گیرند و به محض بروز کوچکترین مسئله ای همه ی مشکلات را به گردن معلم و مدرسه می اندازند. لذا خانواده باید دید مثبتی به مدرسه و کسب سواد داشته باشد تا فرزندان به تبعیت از آنها همین عقیده و نگرش را پیدا کنند و هر چه بیشتر در این راه مؤثر و مثبت تر گام بردارند، (بیابانگرد، ۱۳۸۵)

بیان مساله

اثرات و نفوذ خانواده در رشد کودک و نوجوان بی شمار است خویشتن داری و احساسی ارزشمندی نوجوان از نگرش های اعضای خانواده نسبت به او نشات می گیرد هرگاه والدین در هر یک از مراحل رشد به کودک مسئولیتی در خور توانش بدهند بتدریج درباره ی خود به عنوان یک فرد قابل اعتماد و شایسته می اندیشد اگر والدین صادقانه به او محبت کنند او دوست داشتن دیگران و مورد علاقه بودن دیگران را یاد می گیرد و بالاخره اگر والدین از اعتماد او نسبت به استقلال یافتن جلوگیری به عمل نیاورند او قادر خواهد بود در خلال دوره ی نوجوانی به درجه و میزان لازمی از آزادی اجتماعی دست یابد و بتدریج خود را از وابستگی کودکانه رها سازد (نوابی نژاد، ۱۳۷۲). صاحب نظران تعلیم و تربیت بر این عقیده اند که والدین دارای سطح سواد بالا با همکاری و کمک معلمان در زمینه پیشرفت تحصیلی فرزندان خود می توانند بسیار موثر باشد این مساله بخصوصی در دوره ابتدایی حائز اهمیت است. بنابراین راهنمایی تحصیلی فرزندان امری است بسیار ضروری و نمی توان کارآموزش و تربیت را تنها به معلم و مدرسه محول ساخت و از نقش خانواده در این زمینه غافل شد زیرا دانش آموزان اوقات زیادی را در خانه می مانند. (میرزا خانی، ۱۳۷۹)

پژوهشگران آموزشی و روانشناسی تلاش کرده اند تا عواملی که عملکرد یادگیرندگان را بهبود و ارتقاء می دهند، شناسایی نمایند که در این میان عوامل زیر در پیشرفت تحصیل مؤثر میدانند مثل هوش، محیط خانوادگی، تحصیل والدین، رابطه بین والدین، انگیزش، متغیرهای شخصیتی از قبیل درونگرایی و برونگرایی، روان پریشی، ادراک و خودسازگاری است. (شیرانی پور، ۱۳۵۴)

اهمیت و ضرورت تحقیق

نقش ارزنده ای که والدین در ترغیب و تشویق فرزندان خود نسبت به فراگیری دروس دارند بر کسی پوشیده نیست. والدین برای فرزندان مهم ترین افراد جهان محسوب می شوند به طوری که سعی دارند اعمال و گفتار و حتی احساس آنها نسبت به مدرسه و درسی بیشتر مشابه احساس والدین آنها نسبت به اینها است والدینی که کودکان خود را تشویق و تشجیع نموده و در درک مسائل مشکل سعی می کنند به آنه یاری دهند شرایطی را در اختیار فرزندان خویش می گذارند که تمام مراحل یادگیری را تسهیل و کیفیت آنها را بهبود می بخشد. دانشجویان و دانش آموزان موفق دانشگاهها و دبیرستان ها به این امر معترفند که کمک و تشویق والدین الهام بخش آنان در موفقیت و بزرگترین عامل پیروزی آنان بوده است. از این رو والدینی می توانند درک و شناخت بهتری از مشکلات تحصیلی و نیز توانایی های فرزندان خود داشته باشند تا بتوانند در بی رفع مشکلات آنها و هم پرورش استعدادهای آنها برآیند و در این صورت است که فرزندان اعتماد به نفس بالا پیدا می کنند و توجه شان را معطوف به امر تحصیل کرده و آنرا به طور هدفمند دنبال می کنند. اینجاست که سواد والدین و شرایط

اقتصادی خانواده نقش تعیین کننده ای در پیدا کردن این مشکلات و استعدادها و نیز کمک به هدایت و ارشاد فرزندان در جهت رفع مشکلات و شکوفایی استعدادهایشان ایفا می کنند. (نیسون، ۱۳۷۱)

آشنایی هر چه بیشتر والدین با کمیت و کیفیت برنامه های درسی فرزندان خود نه تنها موجبات روند مطلوب تحصیلی دانش آموزان را بهتر می کند بلکه ارتباط صمیمی اولیاء و مربیان، زمینه های تقویت، اعتماد به نفس و رشد شخصیت و پیشرفت تحصیلی آنان را بیشتر می نمایند. (مجله پیوند، ۱۳۷۲)

یکی از مهمترین وظایفی که والدین در زمینه پیشرفت تحصیلی فرزندان خود دارند ایجاد محیطی آرام و مساعد برای انجام تکالیف و مطالعه است، غنی کردن محیط خانواده از دیگر مسئولیت های مهم والدین است. همچنین والدین با شناخت خصوصیات رشد کودکان و نوجوانان در سنین مختلف بیشتر میتوانند در بالندگی فرزندان خود مؤثر باشند. (مجله پیوند، ۱۳۷۳)

اهداف های پژوهش

هدف کلی

بررسی تاثیر عوامل خانوادگی و اقتصادی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر در مقطع راهنمایی شهرستان رستم
اهداف فرعی

- ۱- بررسی میزان تاثیر سواد و تحصیلات والدین بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان
- ۲- بررسی میزان تاثیر شغل والدین و نوع آن بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان
- ۳- بررسی میزان تاثیر کمک های درسی والدین به فرزندان بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان
- ۴- بررسی میزان تاثیر درآمد ماهیانه خانواده بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

فرضیه ها :

۱. بین میزان سواد و تحصیلات والدین و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد .
۲. بین شغل والدین و نوع آن و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد .
۳. بین کمک های درسی والدین به فرزندان و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد .
۴. بین میزان درآمد ماهیانه والدین و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه وجود دارد.

قلمرو تحقیق

قلمرو مکانی

این کار پژوهشی در مدارس متوسطه ۱ شهرستان رستم انجام شده.

قلمرو زمانی

این کار پژوهشی در در زمستان ۹۵ شروع و در تابستان ۹۶ به پایان رسید.

قلمرو موضوعی

این کار پژوهشی با هدف بررسی تاثیر عوامل خانوادگی و اقتصادی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر در مقطع راهنمایی شهرستان رستم

تعاریف

۱- تعریف مفهومی پیشرفت تحصیلی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی عبارت از عملکرد یادگیرندگان و مقایسه نتایج حاصل باهدفهای آموزشی از پیش تعیین شده به منظور تصمیم گیری در این باره که آیا فعالیت های آموزشی معلم و کوششهای یادگیری دانش آموزان یا دانشجویان به نتایج مطلوب انجامیده اند و به چه میزان رشد داشته اند. (حسینی، ۱۳۸۸)

۲- تعاریف عملیاتی پیشرفت تحصیلی

منظور از پیشرفت تحصیلی بالا بردن سطح علمی و عملی ارتقاء معلومات دانش آموزان و به دست آوردن نمرات بهتر و بالاتر. (زمانی،

۱۳۷۶)

۳- تعریف مفهومی خانواده

خانواده یک گروه خویشاوند است که اجتماعی کردن فرزندان و برآوردن برخی از نیازهای بنیادی دیگر جامعه، مسئولیت اصلی را به عهده دارد. خانواده از گروهی از آدمها ترکیب می شود که از راه خون، زناشویی و یا فرزند پذیری با یکدیگر ارتباط می یابند و طی یک دوره زمانی مشخص، با هم زندگی می کنند. (بروس کوهن، ۱۳۸۴)

۴- تعریف عملیاتی خانواده

منظور از این عوامل سواد و تحصیلات والدین، شغل والدین و نوع آن، تعداد فرزندان خانواده، چندمین فرزند خانواده بودن، کمک های درسی والدین می باشد.

۵- تعریف مفهومی

اقتصاد یعنی تخصیص بهینه منابع محدود برای ارضای نیازهای متنوع و محدود. (کمالی دهکردی، ۱۳۸۸)

علل و عوامل پیشرفت تحصیلی

علل و عوامل متعددی باعث پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در نظام آموزش و پرورش می گردد که می توان آنها را به علل و عوامل داخلی و خارجی نظام آموزش و پرورش تقسیم کرد و لیکن باید دانست که این علل و عوامل از یکدیگر جدا نبوده و برهم تاثیر داشته و نمی توان آنها را بطور مجزا مورد بررسی قرار داد. هرچند که علل و عوامل داخلی نظام آموزشی عمدتاً وابسته به عوامل خارجی این نظام از قبیل عوامل اجتماعی و فرهنگی، اقتصادی، خانوادگی، ... می باشد. مع الوصف می توان نقش علل و عوامل داخلی و عوامل خارجی نظام را برای پیشرفت تحصیلی بطور جداگانه در نظر گرفت و برای بهتر شناخته شدن این علل و عوامل در جستجوی راه حل مناسب برای هر یک از آنها به بررسی این عوامل و علل به طور مجزا اقدام کرد. باید یادآوری نمود در تحقیق حاضر تاکید بیشتری روی عوامل خارجی نظام آموزشی و پرورشی تاکید شود زیرا که بعضی موارد علل و عوامل خارجی از اهمیت بیشتری برخوردارند. از جمله علل و عوامل داخلی آموزش و پرورش، روش. امکانات آموزش و پرورش، معلمین از نظر صلاحیت ها، شایستگی ها با نیازهای برنامه می باشد.

تاثیر خانواده بر پیشرفت تحصیلی: تاثیر خانواده به عنوان یکی از موثرترین و نافذترین عوامل در پیشرفت تحصیلی محسوب می شود و به همین میزان در بررسی مبانی مشکلات تحصیلی دانش آموزان باید خانواده را مورد بررسی قرار داد. دیدگاه والدین نسبت به مسائل و نحوه ارتباط آنان با یکدیگر با فرزندان خود در پویایی، حرکت و موفقیت فرزندان تاثیر بسزایی دارد. نامناسب بودن محیط خانواده مانند اختلاف و کشمکش های خانوادگی یا جدایی والدین از هم یا فوت یکی از والدین می تواند ضربات بی شماری بر روند تحصیلی دانش آموزان و یادگیرنده های آنها در پی داشته باشد که در این رابطه پژوهشی توسط مفاخر انجام گرفته است که موید موارد فوق می باشد و بیان نموده که این عوامل باعث عدم تمرکز یادگیرنده یا دانش آموز در کلاس درس و اضطراب بالا و انجام ندادن تکالیف می شود. (حیدری، ۱۳۷۵).

عوامل آموزشی موثر بر پیشرفت تحصیلی

۱- برنامه درسی

برنامه درسی به سه گروه:

۱- برنامه درسی مورد انتظار

۲- برنامه درسی اجرا شده

۳- برنامه درسی فرا گرفته تقسیم کرد که اگر دانش آموزان فرصت یادگیری را داشته باشند معمولاً آنها را می گیرند و در غیر اینصورت از یادگیری محروم می مانند.

۲- کتابهای درسی و مواد آموزشی: هر جا که کمبود کتاب و مواد درسی وجود دارد پیشرفت تحصیلی پایین تر است تا همین یک کتاب به ازای هر دانش آموز میزان پیشرفت تحصیلی و نرخ ماندگاری را افزایش می دهد.

۳- معلم، روش تدریسی و تربیت معلم:

الف) تجربه ی معلمان، معلمان با سابقه گرایش بیشتری نسبت به پرورش مهارت آموزش و کلاس داری از خود نشان می دهند.

ب) مهارت معلم

ج) تحصیلات عمومی

۴- مدت زمان تحصیل در مدرسه و منزل: به طور کلی هر چه کودکان زمان بیشتری صرف مطالعه کنند با ثابت نگه داشتن بقیه عوامل مطالب بیشتری فراخواهند گرفت. هرچه مدت زمان مطالعه بیشتر شود یادگیری بهتر صورت می گیرد و همچنین دانش آموزانی که تکالیف در سبب بیشتری انجام می دهند در مقایسه با بقیه موفق ترند.

۵- سازمان و تسهیلات مدرسه: در رابطه با نقش تراکم کلاس (تعداد دانش آموزان در کلاس) موفقیت دانش آموزان در کلاس هایی که کمتر از ۱۵ نفر می باشند بیشتر است.

عوامل اجتماعی مؤثر بر پیشرفت تحصیلی

همپای رشد جسمانی کودک نیاز دارد مهارت های زیادی را بیاموزد هر چند بخش بزرگی از این مهارت ها به مفاهیم و وظایف تحصیلی و درسی ارتباط و پیوستگی دارد شمار زیادی از افراد خردسال باید به گونه ای باشند که به آنان کمک کند تا بتوانند همراه با همسالان خود رشد کنند و پیشرفت نمایند و همزمان با افراد گوناگون و بزرگسال نیز به خوبی ارتباط برقرار کنند به عبارت دیگر بتوانند اندیشه ها و عواطف دیگران را درک کنند و متقابلاً اندیشه ها و عواطف خود را به خوبی و روشنی به دیگران انتقال دهند این مهارت های اجتماعی نه تنها در زمان حال بلکه در تمامی فرایندها رشد کودک از جمله در خلال زندگی اجتماعی و حرفه ای مادام العمر او از ارزش و اهمیت زیادی برخوردار است و می تواند به گسترش ارتقا ارتباطات اجتماعی و پیشرفت تحصیلی کودک کمک کند (شریعتمداری، ۱۳۷۸).

عوامل اقتصادی مؤثر بر پیشرفت تحصیلی

یکی از عواملی که کیفیت دانش آموزان را تحت تأثیر قرار می دهد فقر است. هزینه های مستقیم (هزینه های پولی) آموزش برای خانواده هایی که دچار فقر و تنگدستی می باشند فشار بیشتری ایجاد می کنند انگیزه آموختن را کاهش می دهد در کشورهایی که در سال اخیر به استقلال سیاسی دست یافته اند و در چهار چوب سیاست های توسعه آموزش و پرورش کودکان دبستانی را از پرداخت شهریه معاف کرده اند، مشاهده شده که تعداد تقاضا برای ثبت نام در این دوره افزایش یافته است این بدان معنی است که خانواده هایی که از درآمد پایینی برخوردارند تاکنون قادر نبوده اند برای ثبت نام فرزندان خود شهریه ای بپردازند در مورد هزینه های غیر مستقیم شرایط معکوس حکم فرماست. بدین ترتیب که حتی در برخی از روستاهایی که علاوه بر رایگان بودن دبستان ها - لوازم التحریر کافی در اختیار کودکان قرار می دهند باز هم والدین از فرستادن فرزندان به مدرسه اجتناب می کنند زیرا کودکان چه در منزل و چه در مزرعه منبع درآمدی می باشند. (زمانی، ۱۳۷۶)

نقش و تأثیر سواد والدین بر پیشرفت تحصیلی فرزندان

الف) رشد زبان کودک به میزان سخن گویی پدر و مادر با کودک رابطه دارد. عوامل محیطی گوناگون در سخن گویی و قدرت بیان کودک تأثیر دارد. کودکان خانواده های تحصیل کرده و تربیت شده با واژه های درست و سخنان شایسته سروکار دارند و با آنها که از این نعمت محرومند تفاوت دارند. (پارسا، ۱۳۷۴)

ب) مفید بودن کمک والدین به پیشرفت تحصیلی فرزندان ضعیف خود از نظر درسی: برخی از والدین فرزندان دارند که از نظر درسی متوسط و یا اندکی ضعیف هستند اگر تلاش و کوشش مستمر ولی اندک درباره شان به عمل آید خواهد توانست خود را هم سطح دیگر شاگردان کنند. ولی به علت بی سوادی والدین و یا پایین بودن سطح تحصیلات و اطلاعات آنها قادر نیستند به فرزندان خویش کمک کنند. همچنین برای این گونه والدین دشوار است که فرزندان خود را از نظر درسی کنترل کنند اغلب آنها به خود واگذاشته شده و یا در برخی از موارد با حيله هایی والدین خود را در نادانی نسبت به وضع خود ننگه می دارند. بر این اساس سطح فرهنگی والدین و استعداد و امکان آنها به پرداخت نسبت به کودک و کنترل سر به هوایی آنان در عقب ماندگی درسی مؤثر است. (قایقی، ۱۳۷۳)

تحقیقات انجام شده در داخلی از ایران

مرادی (۱۳۷۴) در شوش دانیال تحقیقی انجام داد و موضوع تحقیق این بود که آیا بین تحصیلات پدر و مادر و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مستقیم وجود دارد برای پاسخ به این سوال ضریب همبستگی بین میزان تحصیلات پدر و معدل فرزند محاسبه شده که نتایج آن در زیر ملاحظه می گردد. به طوری که می بینید در تمام مقاطع تحصیلی بین میزان تحصیلات والدین و معدل تمام فرزندان همبستگی مستقیم و کاملاً معنی داری وجود دارد که با توجه به تعداد نمونه از لحاظ آماری در همه موارد در سطح اطمینان ۹/۹۹ معنی دار و معتبر است یعنی با اطمینان قریب به یقین می تواند قضاوت کرد که در جامعه دانش آموزان شهر تهران بین تحصیلات والدین و پیشرفت تحصیلی آنها (دانش آموزان) رابطه ی مستقیمی وجود دارد

اعتدالی و خدادائی (۱۳۷۵) تحقیقی دیگر در این زمینه در رابطه سواد والدین و پیشرفت تحصیلی فرزندان انجام دادند این تحقیق در سطح شهرستان بهبهان مقطع ابتدایی دانش آموزان پسر پایه پنجم می باشد. حجم نمونه ۱۲۳ دانش آموز پسر پایه پنجم می باشد. روش نمونه گیری هم به شیوه تصادفی بوده است روشی اجرای تحقیقی میدانی بوده است و برای بدست آوردن داده های آماری در مورد نظر سنجی تأثیر سواد والدین بر پیشرفت تحصیلی از پرسش نامه استفاده شده است

محبی (۱۳۷۷) در تحقیق دیگری (پیرامون سواد والدین و عملکرد تحصیلی دانش آموزان کلاس پنجم ابتدایی منطقه کرج) به این نتیجه رسیده است که بین عملکرد دانش آموزانی که دارای والدینی با سواد هستند و آنهایی که والدین بی سواد دارند تفاوت معناداری وجود دارد به این معنا که سواد والدین در پیشرفت تحصیلی فرزندان اثرات مثبتی دارد.

ما ووسی (۱۳۸۲) در تحقیق پیرامون (تاثیر مطالعه والدین بر پیشرفت تحصیلی فرزندان) به این نتیجه رسیده است که میزان علایق والدین به مصالح و توجه به علم از جمله عوامل انگیزش مؤثر در پیشرفت تحصیلی فرزندان است یعنی اگر در خانواده ای والدین به مطالعه بپردازند به مورد، علاقه ی دانش آموز به مطالعه نیز افزایش می یابد و این امر باعث میشود فرزندان در امر تحصیل پیشرفت کنند.

تحقیقات انجام شده در خارج از کشور

پی کیوز- جان (۱۹۹۸) در اولین مطالعه ی علوم توسط انجمن بین المللی ارزشیابی پیشرفت تحصیلی از همدوره خواسته شد. دانش آموزان خود را براساس مشاغل پدرانشان طبقه بندی کنند و تاثیرشغل پدر بر پیشرفت تحصیلی فرزندان بالا بوده است. (رئیس دانا، ۱۳۸۰، ۵۰)

کلمن (۱۹۶۱) یکی از پژوهشگران معروف آمریکایی برای آگاهی از تاثیر فقر در پیشرفت تحصیلی و جلوگیری از اثرات ناخوشایند آن در تحصیل کودکان و نوجوانان یک رشته برنامه های تحقیقی را تهیه و اجرا کرد. کلمن در پژوهشهای خود عوامل گوناگونی مانند نارسایی وسایل درسی، کمبود حقوق معلمان، وضع اقتصادی و غیبت شاگردان را از مدرسه مورد بررسی قرارداد و باشگفتی دریافت که ناکامی و عقب ماندگی تحصیلی شاگردان در خانواده های فقیر و پائین جامعه بیشتر از هر مورد دیگر است. زیرا در اغلب این خانواده ها، علاوه بر نارسایی های غذایی و پوشاکی، انگیزه و احساس مسئولیت درسی کمتر میشود. (پارسا، ۱۳۸۰، ۶۱)

مایرزیلر (۱۹۰۸) والدین طبقه پائین به هیچ وجه نسبت به معلم و تربیت توجهی ندارند و به امر حضور در جلسات انجمن خانه و مدرسه چندان علاقه ابراز نمی دارند و به هیچ وجه به پیشرفت تحصیلی فرزندان خود رغبت نشان نمی دهند و حتی طفره رفتن از مدرسه را تشویق میکنند و تحصیل کردن را ناچیزی می شمارند. در نتیجه بسیاری از نوجوانان طبقه پائین خواهان این هستند که هر چه زودتر مدرسه را ترک کنند و برای خود شغلی دست و پا کنند پولی به دست آورند. (شاپوریان، ۱۳۵۰، ۳۳)

ولترز، (۱۹۹۸) پیشرفت تحصیلی به معنای مقدار یادگیری آموزشی فرد است به طوری که بتوان آنها را در دو مقوله کلی عوامل مربوط به " تفاوت های فردی و زندگی خانوادگی " و " عوامل مربوط به مدرسه و نظام آموزش و پرورش " مورد مطالعه قرار داد. به عبارت دیگر پیشرفت تحصیلی به جلوه ای از وضعیت تحصیلی دانش آموز یا دانشجو اشاره دارد که این جلوه ممکن است نشاندهنده نمره یک دوره، میانگین نمرات برای مجموعه ای از دوره ها در یک درس یا میانگین نمرات دوره های مختلف باشد. بنابراین یافته های پژوهشی که در این زمینه صورت گرفته است نشان می دهد که والدین به طور مستقیم و غیرمستقیم نقش بسزایی در پیشرفت تحصیلی نوجوانان دارند

کریستین سون و همکاران (2003) در پژوهش خود نشان دادند که انتظارات بالای پدر و مادر از عملکرد فرزندان در مدرسه همسو با عملکرد مثبت آموزشی، آنها را از لحاظ فکری پرورش می دهد؛ همچنین والدینی که پاسخگوی احساسات و عواطف فرزندان خود هستند و از پیشرفت آنها حمایت می کنند، نقش مؤثری در عملکرد تحصیلی آنان دارند.

لورین و همکاران (2004) طی پژوهشی به این نتیجه رسیدند که عوامل روابط والدینی در تعیین میزان عملکرد تحصیلی فرزندان نقش معناداری دارد (به نقل از عبادی و معتمدین، ۱۳۸۵)

مک فالرین (2005) در پژوهشی بین المللی دریافت که جو عاطفی خانواده، پایگاه اجتماعی اقتصادی، توانایی شناختی مادر، رضایت شغلی و تحصیلی او در دانشگاه و ترجیحات اولیه برای شکل گیری خانواده با عملکرد مدرسه فرزندان رابطه دارند و اگر معلمان به نقش والدین در عملکرد مدرسه حساس باشند، می توانند از آنها برای بهبود عملکرد دانش آموزان استفاده کنند (به نقل از رضایی و همکاران، ۱۳۸۶)

کیمل و واینر (۱۹۹۵) در پژوهش خود نشان دادند والدین با درآمد متوسط و بالا بیشتر فرزندان خود را تشویق به درس خواندن و مدرسه رفتن می کنند.

روش تحقیق

انتخاب روش انجام تحقیق بستگی به هدف ها، ماهیت پژوهش و امکانات اجرای آن دارد به سخن دیگر از هدف انتخاب روش تحقیق آن است که محقق مشخص نماید که چه شیوه و روشی را اتخاذ کند تا هر چه دقیقتر، آسان پاسخ یا پاسخی برای پرسشهای تحقیق دست یابد (نادری و سیف نراقی، ۱۳۷۲)

ابزار جمع آوری اطلاعات:

به منظور گردآوری داده ها لازم جهت بررسی سوالات تحقیق از ابزارهای زیر استفاده شده است .

مطالعات کتابخانه ای :

برای جمع آوری اطلاعات مورد نیاز در مورد الگوی موجود ارزیابی اثر بخشی در دوره هایی آموزشی از مطالعات کتابخانه ای شامل مطالعه کتب، مجلات، نشریات، پایان نامه ها، پایگاههای اینترنتی، سایر منابع موجود در این زمینه استفاده شده است .

پرسشنامه:

اگر بتوانید آنچه را که درباره اش صحبت می کنید، اندازه بگیرید و آن را به صورت کمی بان کنید می توانید مدعی باشید درباره ی آن چیزی می دانید وگرنه دانش شما درباره آن اندک و نارسا است(شریفی، ۱۳۷۷).

روایی و پایایی اندازه گیری :

روایی یک پرسش نامه به شکل های گوناگون می تواند مورد ارزیابی قرار گیرد . این عمل به نوع آزمون و کاربرد آن بستگی دارد آزمونی معتبر است که آنچه در نظر دارد اندازه بگیرد (دلور، ۱۳۷۴) یکی از خصوصیات ه آزمون خوب دارا بودن پایایی آن می باشد . قابلیت اعتماد پرسش نامه یکی از ویژگی های فنی ابزار اندازه گیری است . مفهوم یاد شده با این امر سروکار دارد که ابزار اندازه گیری در شرایط یکسان تا به اندازه یکسانی به دست می دهد(بازرگان، ۱۳۸۲)

تجزیه و تحلیل داده ها

۱- پیشرفت تحصیلی

جدول ۱-۱ توزیع فراوانی معدل

معدل	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی	درصدفراوانی تجمعی
۱۴-۱۷	۱۰	۱۰,۰	۱۰,۰	۱۰,۰
۱۷-۱۸	۷	۷,۰	۱۷,۰	۱۷,۰
۱۸-۱۹	۲۲	۲۲,۰	۳۹,۰	۳۹,۰
۱۹-۲۰	۶۱	۶۱,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	

همانطور که در جدول آمده است بیشترین مقدار معدل مربوط به معدل ۱۹ تا ۲۰ است که با ۶۱٪ از کل نمونه آماری به میزان ۶۱ نفر از کل افراد نمونه و کمترین مقدار مربوط به معدل ۱۷ تا ۱۸ است با ۷٪ از کل نمونه آماری به میزان ۷ نفر از کل افراد نمونه مورد مطالعه است.

۲- میزان سواد والدین:

جدول ۱-۲: توزیع فراوانی بر اساس میزان سواد

فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی	درصدفراوانی تجمعی	میزان سواد
۴	۴,۰	۴,۰	۴,۰	بیسواد
۷	۷,۰	۱۱,۰	۱۱,۰	راهنمایی
۳۷	۳۷,۰	۴۸,۰	۴۸,۰	دیپلم
۵۲	۵۲,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	لیسانس و بالاتر
جمع	۱۰۰	۱۰۰,۰		

با توجه به جدول ۱-۲ می توان بیان نمود که بیشترین گروه را افراد دارای سطح سواد لیسانس و بالاتر به میزان ۵۲٪ از کل نمونه آماری تشکیل می دهند و کمترین گروه از والدین دارای سطح سواد بی سواد به میزان ۴٪ از کل افراد نمونه آماری را تشکیل می دهند.

۳- شغل والدین

شغل	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی	درصد فراوانی تجمعی
بیکار	۷	۷,۰	۷,۰	۷,۰
شاغل در آموزش و پرورش	۳۹	۳۹,۰	۳۹,۰	۴۶,۰
شاغل در ادارات دولتی	۴۹	۴۹,۰	۴۹,۰	۹۵,۰
شغل آزاد	۵	۵,۰	۵,۰	۱۰۰,۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰

با توجه به جدول ۳-۱ میتوان بیان نمود که بیشترین گروه کاری را افراد شاغل در ادارات دولتی به میزان ۴۹٪ از کل افراد نمونه آماری تشکیل میدهند و کمترین گروه را افراد بیکار به میزان ۷٪ از کل افراد نمونه آماری تشکیل میدهند.

۴- عامل موفقیت (کمک والدین و معلمین)

جدول ۴-۱ توزیع فراوانی بر اساس عامل موفقیت

عامل موفقیت	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی	درصد فراوانی تجمعی
تشویق دوستان	۳	۳,۰	۳,۰	۳,۰
تشویق پدر و مادر	۳۰	۳۰,۰	۳۰,۰	۳۳,۰
تشویق و تدریس معلمان	۱۶	۱۶,۰	۱۶,۰	۴۹,۰
سعی و کوشش و علاقه	۵۱	۵۱,۰	۵۱,۰	۱۰۰,۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰

با توجه به جدول ۴-۱ میتوان بیان نمود که بیشترین گروه از پاسخگویان عامل موفقیت خود را سعی و تلاش و کوشش و علاقه خود میدانند به میزان ۵۱٪ از کل نمونه آماری و کمترین گروه از پاسخ گویان عامل موفقیت خود را تشویق دوستان به میزان ۳٪ از کل نمونه آماری مورد مطالعه میدانند.

۵- درآمد والدین

جدول ۵-۱ توزیع فراوانی بر اساس میزان درآمد والدین

درآمد والدین	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی تجمعی	درصد فراوانی تجمعی
۱۵۰-۲۵۰ هزار تومان	۱۳	۱۳,۰	۱۳,۰	۱۳,۰
۲۵۰-۳۵۰ هزار تومان	۲۲	۲۲,۰	۲۲,۰	۳۵,۰
۳۵۰-۴۵۰ هزار تومان	۳۹	۳۹,۰	۳۹,۰	۷۴,۰
۴۵۰ هزار تومان به بالا	۲۶	۲۶,۰	۲۶,۰	۱۰۰,۰
جمع	۱۰۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰	۱۰۰,۰

با توجه به جدول ۵-۱ می توان بیان نمود که کمترین میزان درآمد را گروه درآمدی ۱۵۰ تا ۲۵۰ هزار تومان به میزان ۱۳٪ از کل افراد نمونه آماری تشکیل می دهند. و بیشترین میزان درآمدی مربوط به درآمد ۳۵۰ تا ۴۵۰ هزار تومان به میزان ۳۹٪ از کل نمونه آماری تشکیل میدهند.

آمار استنباطی

بین سواد والدین و پیشرفت تحصیلی رابطه معنی دار مثبتی وجود دارد

نام متغیر	فراوانی	مقدار پیرسون	sig
پیشرفت تحصیلی	۱۰۰	۰/۳۵۷	۰/۰۰۱

باتوجه به مقدار سطح معنی داری $Asymp.Sig=0/001$ که از $0/05$ کمتر می باشد فرضیه رد نمی شود یعنی بین پیشرفت تحصیلی و سواد والدین رابطه معنی داری وجود دارد .

بین شغل والدین و پیشرفت تحصیلی رابطه معنی دار مثبتی وجود دارد

نام متغیر	فراوانی	مقدار پیرسون	sig
پیشرفت تحصیلی	۱۰۰	۰/۲۸۱	۰/۰۰۴

با توجه به مقدار سطح معنی داری از $Asymp.Sig=0/004$ که از $0/05$ کمتر می باشد فرضیه رد نمی شود یعنی بین پیشرفت تحصیلی و شغل والدین رابطه معنی دار مثبتی وجود دارد .

بین عامل موفقیت با پیشرفت تحصیلی رابطه معنی دار مثبتی وجود دارد

نام متغیر	فراوانی	مقدار پیرسون	sig
پیشرفت تحصیلی	۱۰۰	-۰/۰۲۲	۰/۰۵۲

با توجه به مقدار سطح معنی داری از $Asymp.Sig=0/052$ که نزدیک به $0/05$ می باشد فرضیه رد نمی شود یعنی بین پیشرفت تحصیلی و موفقیت رابطه معنی داری وجود دارد .

بین عامل درآمد با پیشرفت تحصیلی رابطه معنی دار مثبتی وجود دارد

نام متغیر	فراوانی	مقدار پیرسون	sig
پیشرفت تحصیلی	۱۰۰	۰/۲۱۲	۰/۰۳۲

با توجه به مقدار سطح معنی داری از $Asymp.Sig=0/032$ که کمتر از $0/05$ می باشد فرضیه رد نمی شود یعنی بین پیشرفت تحصیلی و درآمد رابطه معنی داری وجود دارد .

بحث و نتیجه گیری

ما در این پروژه به بررسی تاثیر عوامل خانوادگی و اقتصادی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع راهنمایی شهرستان رستم پرداختیم که از میان دانش آموزان مقطع راهنمایی شهرستان رستم به صورت تصادفی ۱۰۰ نفر را به عنوان نمونه آماری مورد مطالعه قرار دادیم و در میان آنها پرسشنامه (ساخته توسط مولف) را توضیح کردیم که پس از پاسخگویی نمونه آماری توسط نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که نتایج آن به صورت زیر می باشد:

- بررسی فرضیه شماره ۱: بین پیشرفت تحصیلی و سواد والدین رابطه معنی داری وجود دارد با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۱-۱ و ۱-۲ و انجام آزمون پیرسون در مورد این سوال می توان گفت که رابطه مثبت معنی داری بین مولفه های پیشرفت تحصیلی و سواد والدین وجود دارد پس بنابراین این فرضیه قبول میشود .
- بررسی فرضیه شماره ۲: بین پیشرفت تحصیلی و شغل والدین رابطه معنی داری وجود دارد با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۱-۱ و ۱-۳ و انجام آزمون پیرسون در مورد این سوال می توان گفت که رابطه مثبت معنی داری بین مولفه های پیشرفت تحصیلی و شغل والدین وجود دارد پس بنابراین این فرضیه قبول میشود .
- بررسی فرضیه شماره ۳: بین پیشرفت تحصیلی و عامل موفقیت (کمک والدین و معلمین) رابطه معنی داری وجود دارد با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۱-۱ و ۱-۴ و انجام آزمون پیرسون در مورد این سوال می توان گفت که رابطه مثبت معنی داری بین مولفه های پیشرفت تحصیلی و عامل موفقیت وجود دارد پس بنابراین این فرضیه قبول میشود .
- بررسی فرضیه شماره ۴: بین پیشرفت تحصیلی و درآمد والدین رابطه معنی داری وجود دارد با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۱-۱ و ۱-۵ و انجام آزمون پیرسون در مورد این سوال می توان گفت که رابطه مثبت معنی داری بین مولفه های پیشرفت تحصیلی و درآمد والدین وجود دارد پس بنابراین این فرضیه قبول میشود .

پیشنهادها

- پیشنهاد می شود که محققان دیگر مسیول تعداد آزمودنی را در نظر قرار دهند و تا آن جا که امکان دارد افراد بیشتری را در پژوهش شرکت دهند.
- برای کسب اطلاعات دقیق تر و بیشتر و سنجش درست پیشرفت تحصیلی پرسشنامه ای با اعتبار بیشتری و هنجار شده با فرهنگ ایران ساخته شود.
- پیشنهاد می شود از مشاوره تحصیلی و خانوادگی به صورت گروهی یا فردی به عنوان یک ساعت درسی یا بخشی از ساعت فراغت برای حل مشکلات فرزندان استفاده گردد.

محدودیت های تحقیق

- نبودن پرسشنامه با روایی و اعتبار در دست.
- همکاری نکردن دانش آموزان و اولیای مدرسه با محقق.
- نبودن منابع و اطلاعات دقیق در دست برای مطالعه دقیق در این بخش.

منابع و مراجع

- [۱] آگاهی بیش تر، ر.ک: بروس کوئن، درآمدی به جامعه شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، توتیا، ۱۳۷۷
- [۲] آناستازی، آنا (۱۳۷۱) روان آزمایی . ترجمه براهنی ، محمد تقی، نشر و انتشارات چاپ، تهران.
- [۳] ابراهیم زاده، عیسی (1374) آموزشی بزرگسالان . انتشارات دانشگاه پیام نور.
- [۴] اعتدالی و خدائی ، مسعود (1357) بررسی تأثیر سواد والدین در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دانشگاه تربیت معلم، شماره 131.
- [۵] استروسکایال (۱۳۷۲) تأثیر تعلیم و تربیت در شخصیت کودک . ترجمه ی اصغر زاده، نازی چاپخانهی شقایق نشر دنیای نو.
- [۶] استنسر اعراتوس(1378). روانشناسی عمومی ، ترجمه ی گنجی حمزه ناشر و ویرایش.
- [۷] بازگانی ، زهرا (۱۳۷۰) ماهنامه پیوند . تهران . شماره ۷۴ .
- [۸] پی کیوز، جان ، دنیای یادگیری در مدرسه ، ترجمه : فرخ لقاء رئیس دانا ، (۱۳۸۰) ، تهران : انتشارات تعلیم و تربیت
- [۹] پیوند ، نشریه انجمن و اولیاء و مربیان آبان (۱۳۷۲). شماره ۱۶۹ .
- [۱۰] پیوند ، نشریه انجمن اولیاء و مربیان (۱۳۷۳). شماره ۱۸۰ .
- [۱۱] پارسا، محمد، (۱۳۷۵). نظریه های یادگیری و آموزشی، انتشارات تربیت معلم
- [۱۲] پارسا محمد.(۱۳۷۴). روانشناسی تربیتی، چاپ اول، انتشارات شمس
- [۱۳] جلالی ، علی .(۱۳۸۲). تحقیقات انجام گرفته در بخش نشر فرهنگ در آموزش و پرورش
- [۱۴] جی نیسون، لیلی.(۱۳۷۱). نقش اولیاء در پیروزی فرزندان . ترجمه کدیور، نعمت . تهران . واحد انتشارات انجمن اولیاء و مربیان جمهوری.
- [۱۵] حسینی، سید مهدی.(۱۳۸۲). راهنمایی و مشاوره تحصیلی و تاریخچه ی مشاوره در ایران، تهران. انتشارات رشد
- [۱۶] رضایی، فاطمه .احدی، حسن .شریفی، حسن پاشا .کریمی، یوسف.(۱۳۸۰). رابطه کیفیت زندگی والدین با عملکرد مدرسه ای دانش آموزان مقطع ابتدایی شهر اصفهان .دانش و پژوهش در روانشناسی،۹(۳۳)،۱۳۱-۱۴۸
- [۱۷] زمانی، سیروس.(۱۳۷۶). نقش ویژگی های والدین و تأثیر آن در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، ش ۱۰۲
- [۱۸] شریعتمداری، علی.(۱۳۷۸). روانشناسی تربیتی، تهران. امیر کبیر چاپ اول، انتشارات دانشکده ادبیات اصفهان
- [۱۹] عبادی، غلامحسین .معتمدین، مختار. (1385). بررسی رابطه ولی- فرزندی، ابراز وجود و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پسر دوره متوسطه شهر تبریز . تازه ها و پژوهش های مشاور، (۲۳)، ۹۷-۱۱۶.
- [۲۰] قایقی، علی. (۱۳۷۷). خانواده و مسائل مدرسه ای کودکان، چاپ ۳ - انتشارات انجمن و اولیا
- [۲۱] کاووسی، محمد.(۱۳۸۲). نقش ختنواده در پیشرفت تحصیلی فرزندان، اصفهان، نشریه انجمن اولیا و مربیان
- [۲۲] محبی.(۱۳۷۷). «سواد والدین و عملکرد تحصیلی دانش آموزان کلاس پنجم منطقه ۴ کرج»
- [۲۳] مایرزبلر، گلن واستیوارت جونر، روانشناسی نوجوانی برای مربیان ، ترجمه : رضا شاپوریان. (۱۳۵۰). تهران : انتشارات امیرکبیر
- [۲۴] نوایی نژاد، شکوه.(۱۳۷۲). رفتار های بهنجار و ناهنجار کودکان و نوجوانان و راههای پیشگیری و درمان ناهنجاری ها، سازمان انتشاراتی و فرهنگی ابتکار هنر، چاپ چهارم
- [25] Wolters,Christopher A.(1998).Self regulated learning and college,students regula- tion of motivation. *Journal of Educational Psychology*.(90)2, 222-235
- [26] Christenson,Sandra., Jane,Conoley and other practioners.(2003). Pareducation, website Dev Development Center for in Formetion technology impacts children.
- [27] kimmel, D.C. Weiner, I.B.(1995)..Adolescence: A developmental transition. *New York: wiley*.